

Хмелевська Н.В.,

аспірантка (Академія адвокатури України)

(Науковий керівник професор В.Г. Гончаренко)

ПРАВОВА ПОЛІТИКА У СФЕРІ НАДАННЯ ПРАВОВОЇ ДОПОМОГИ

Для реалізації гарантованого Конституцією України права на правову допомогу важливим є визнання та проведення державою *правової політики забезпечення правової допомоги*.

Головне завдання правової політики – нормативно-правове забезпечення реформ, які проводяться в державі. Сьогодні не варто сумніватися в актуальності розробки правової політики у сфері надання правової допомоги хоча б тому, що вона існує як реальний вид державної діяльності, який постійно вдосконалюється. Наразі правова політика у сфері надання правової допомоги потребує належної уваги спеціалістів.

Мета правової політики забезпечення правової допомоги полягає у створенні умов оптимального функціонування і розвитку правових відносин та практики застосування законодавства щодо здійснення та гарантування правової допомоги.

Загальна мета надання та забезпечення правової допомоги державою конкретизується і поглиблюється конкретною метою надання правової допомоги адвокатом щодо запитів кожного із її набувачів. Конкретна мета полягає у застосуванні теоретико-методологічних основ та визначенні особливостей організаційно-правових засад реалізації державної політики у правотворчій та правозастосовній практиці суб'єктів права, які є суб'єктами організації та надання правової допомоги в Україні.

Підхоплюючи ідею рівневої диференціації, висунуту у публікаціях П. Фріса щодо виділення рівнів кримінально-правової політики [5; 16–17], в правовій політиці забезпечення правової допомоги з цієї точки зору вважаємо доцільним виділити наступні її рівні:

– доктринальний (концептуальний), що виступає у вигляді існування державно-політичної доктрини, концепції політики правової допомоги, яка підтверджує наявність стратегічного політичного бачення розвитку; така доктрина (концепція) в Україні розроблена у вигляді Концепції формування системи безоплатної правової допомоги в Україні, схваленої Указом Президента України від 9 червня 2006 р.;

– програмний, який тісно пов'язаний із доктри-

нальним та передбачає наявність чітких як стратегічних (довгострокових), так і тактичних (короткострокових) планів у галузі законодавчої діяльності та регулювання правозастосувальної діяльності у сфері політики правової допомоги, втілений у Концепції Державної цільової програми формування системи безоплатної правової допомоги на 2013–2017 роки;

– законодавчий, пов'язаний із безпосередньою діяльністю з розробки та прийняття правових актів і директивних (підзаконних) документів, що визначають застосування правових норм правової допомоги та інститутів;

– правовиконавчий – найоб'ємніший, оскільки охоплює сферу дотримання правових норм правової допомоги, що здійснюється переважною більшістю громадян нашої країни;

– правозастосувальний, пов'язаний зі сферою застосування правових норм правової допомоги та інститутів відповідними органами та організаціями;

– науковий, який охоплює розробку концепції надання, забезпечення, гарантування правової допомоги, що здійснюється в діяльності науково-дослідних установ та окремих вчених, які розробляють цю проблематику, аналіз практики застосування правових норм та інститутів правової допомоги.

Відмічені рівні вказують на вертикальну диференціацію правової політики забезпечення правової допомоги, поряд з якою існує й горизонтальна. Відповідно до неї можна говорити про внутрішню і зовнішню (міжнародну) правову політику забезпечення правової допомоги, а щодо внутрішньої – політику забезпечення безоплатної та політику надання платної правової допомоги.

Така складна, багатоступенева, розгалужена структура вказаного виду правової політики, яку, визначають у вузькому розумінні як «вироблення та реалізацію тактики і стратегії у сфері створення й застосування права на загальних принципах гуманізму» [4; 71], формулює механізм забезпечення правової допомоги.

Найуспішнішою є втілення правової політики у сфері надання правової допомоги, зокрема, безоплатної, оскільки саме остання отримала законодавче об-

ґрунтування у спеціальному законодавстві щодо її змісту та принципів.

Орієнтуючись на твердження, що для системи вироблення стратегії і постановки завдань розвитку держави у правовій сфері первинним документом є концепція правової політики [3; 73] відмітимо наявність вказаного акту щодо забезпечення правової допомоги – Концепцію формування системи безоплатної правової допомоги в Україні, схвалену Указом Президента України від 9 червня 2006 р. № 509. Вкажемо, що згадувана концепція є доктринальним документом, який доповнюється програмним – Концепцією Державної цільової програми формування системи безоплатної правової допомоги на 2013–2017 роки, схваленої розпорядженням Кабінету Міністрів України від 4 липня 2012 р. № 435-р. На підставі концепції розробляються спеціалізовані, галузеві й територіальні програми – цільові комплексні документи, в яких позиції концепції отримують докладне і конкретне обґрунтування, а також узгодження проблемних питань [2; 198].

Разом з тим, слід визнати, що спрямування завдання реалізації прав людини не має обмежуватися виключно доступом до правосуддя, як це вказано у Концепції – задеклароване значно звужує можливе поле надання правової допомоги, забезпечення нею усіх, хто її потребує навіть на досудовій стадії. «Якість розробки концепції підвищиться, якщо будуть установлені проміжні проблемні ситуації. Виявлення їх полегшить процедуру елімінування (усунення) кінцевої проблемної ситуації, постановку ключової народногосподарської проблеми» [1; 167].

Щодо Концепції формування системи безоплатної правової допомоги в Україні, то у її відповідному розділі висвітлено стан надання безоплатної правової допомоги, але, однак, наведений опис не відповідає сучасності. Це пояснюється значними досягненнями в країні законодавчого та організаційного забезпечення правової допомоги, в першу чергу – безоплатної. Відмічене має бути втілене у новій редакції Концепції.

Серед висунутих нами пропозицій, спрямованих на усунення вказаних розбіжностей, в першу чергу, наступні:

1. Доповнити перелік документів обґрунтування правової допомоги Міжнародним пактом про громадянські та політичні права, Конвенцією про правову допомогу та правові відносини у цивільних, сімейних та кримінальних справах, Конвенцією про статус біженців, Законом України «Про безоплатну правову допомогу», Законом України «Про адвокатуру та адвокатську діяльність».

2. Розширити загальне завдання Концепції формування системи безоплатної правової допомоги в Україні.

Доводиться констатувати, що існує потреба формування комплексної, науково обґрунтованої моделі правової політики забезпечення правової допомоги, яка б окреслювала чіткі соціальні, ідейно-політичні та правові орієнтири поступу України шляхом системних правових реформ у вказаному напрямі.

ЛІТЕРАТУРА

1. Дегтярев А.А. Основы политической теории / А.А. Дегтярев. – М.: Высшая школа. – 1998. – С. 167.
2. Державна політика: аналіз та механізми її впровадження в Україні / [за ред. В.-В. Тертички]. – К.: УАДУ. – 2000. – С. 198.
3. Минькович-Слободяник О.В. Юридична стратегія і тактика в правовій політиці України / О.В. Минькович-Слободяник // Часопис Київського університету права. – 2009. – № 1. – С. 73.
4. Рыбаков О. Правовая политика как юридическая категория: понятие и признаки / О. Рыбаков // Журнал российского пра-ва. – 2002. – № 3. – С. 71.
5. Фріс П. Контроль у кримінально-правовій політиці / П. Фріс // Вісник Національної Академії прокуратури України. – 2009. – № 4. – С. 16–17.